

Л. П. ГАЦЬКА, О. Л. ФУРМАНЮК

(Академія державної податкової служби України, м. Ірпінь)

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО ТИСКУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 9, с. 138–139

Система оподаткування як об'єктивне суспільне явище відображає реальні умови здійснення господарської діяльності в конкретній країні: рівень її економічного розвитку, зовнішню і внутрішню політику держави, традиції та багато інших чинників. Тому вибір концепції податкової системи є одним з найскладніших завдань управління економікою, яке на різних етапах розвитку країни вирішується по-різному. При цьому обов'язкова умова вибору концепції оподаткування полягає в оцінці можливих або реальних економіко-організаційних наслідків податкового впливу на підприємств.

У більшості випадків підприємницька діяльність має на меті отримання максимального прибутку, що впливає безпосередньо зі змісту підприємницької діяльності. Податок — це частина можливого або отриманого доходу підприємця. Тому його природною реакцією на оподаткування є вибір варіанта господарювання, при якому негативний податковий вплив мінімізується. Якщо прибуток підприємця значно зменшується через податки, він або ліквідує підприємство, або використовує будь-які засоби для зменшення податкових платежів.

З точки зору підприємця податки та інші обов'язкові платежі включаються в категорію затрат і впливають на дохідність підприємства, що відіграє провідну роль податкового чинника в бізнесі. Перед підприємцями постійно постає проблема мінімізації витрат, що сприяє отриманню більшого прибутку. Навіть якщо збільшення прибутку досягається шляхом збільшення чисельності працівників або обсягу закупівлі матеріалів чи товарів, що використовуються для виготовлення кінцевого продукту, підприємець неодмінно намагатиметься зменшити витрати. Податки є однією із

статей цих витрат. Зменшення податкових платежів, зрозуміло, збільшує прибуток, а тому відповідає інтересам підприємця.

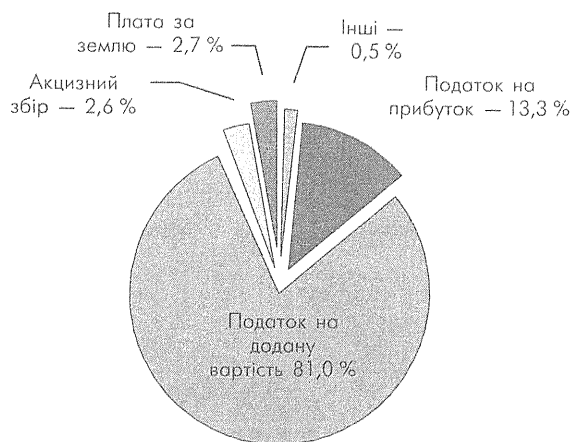
В арсеналі вітчизняних підприємців на сучасному етапі є багато методів зниження податкового тягаря — від протизаконного приховування розмірів отриманого прибутку з метою ухилення від оподаткування до оптимізації податкових платежів шляхом використання податкового планування. *Податкове планування* — це складова фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання, спрямована на максимізацію доходів за рахунок мінімізації податків. Плануючи податкові наслідки своєї діяльності, підприємства повинні знати, куди, коли і який обсяг податків необхідно сплатити, а також методи, що дають змогу не платити більше необхідного мінімуму, максимізувати доходи, діючи на основі законних методів і залишаючись в межах етики бізнесу. Податкове планування базується на знанні та практичному використанні податкового права і податкового законодавства.

Важливу роль при здійсненні податкового планування в сучасних економічних умовах України відіграє врахування податкових пільг, що надаються чинним законодавством.

Законодавчими актами України передбачені такі види пільг:

- встановлення мінімального розміру неоподаткованого доходу;
- виключення частки доходу з бази оподаткування;
- звільнення від сплати податків окремих категорій платників;
- зниження податкових ставок;
- цільові податкові пільги.

Як впливає з діаграми, структура податкових пільг, які надає підприємцям держава, відкриває широкі можливості для законного зниження податкового тягара. У структурі податкових пільг найбільшу частку займають пільги з податку на додану вартість (ПДВ).

Структура наданих пільг у 1999 р.

Вони становлять 81,0 % загального обсягу пільг, що надаються. Друге місце посідають пільги з податку на прибуток, які становлять 13,3 % загального обсягу, і з плати за землю — 2,7 %.

За ПДВ найбільші пільги надаються за рахунок встановлення:

- нульової ставки податку щодо операцій з продажу електроенергії (26,4 % загального обсягу пільг);
- нульової ставки податку щодо операцій з продажу товарів, які були вивезені (експортовані) платником податку за межі митної території України (18,8 %);
- ввезення товарів критичного імпорту для вітчизняного виробництва (крім їх ввезення на умовах переробки давальницької сировини) у момент перетину митного кордону (10,3 %).

Пільги за ПДВ істотно впливають на формування бюджету як підприємств, так і держави

загалом. У 1999 р. обсяги пільг за ПДВ у 4 рази перевищили фактичні надходження до бюджету за цим видом податків (відповідно 13323 та 2972 млн грн).

За податком на прибуток було надано пільги майже половині із зареєстрованих платників податку. Значний обсяг пільг займають:

- зменшення об'єкта оподаткування на суму балансових збитків, отриманих у попередніх періодах (48,8 %);
- надання пільг промисловим підприємствам металургії, коксохімічної, хімічної та гірничо-видобувної галузей промисловості (14,2 %);
- включення у валові витрати платника витрат на утримання соціальної інфраструктури (5,2 %).

Обсяг пільг, наданих за податком на прибуток, становив у 1999 р. 84 % загальних нарахувань до бюджету за цим податком. Найбільше пільг нараховується банківським установам, підприємствам енергетики, залізничним та металургійним промисловим підприємствам.

Вивільнені в результаті надання пільг засоби дають можливість промисловим підприємствам отримувати додаткові обігові кошти, що можуть бути використані для розвитку матеріально-технічної бази. Економічна ситуація на підприємстві визначає напрям використання засобів, які з'являються завдяки зниженню податкового тягара. У разі спаду обсягів виробництва зниження податків дає змогу підвищити заробітну плату працівникам або знизити ціну на товар. За стабільного економічного становища вивільнені від податкового тиску кошти спрямовуються на розвиток підприємства.

Таким чином, встановлення податкових пільг знижує тиск на підприємства і сприяє їх розвитку. Проте такий шлях підтримки підприємців призводить до значних втрат бюджету та посилення лоббістських і корупційних тенденцій при розподілі пільг. Це потребує зваженого, наукового підходу до визначення доцільності тих чи інших видів пільг і переходу до інших методів податкового регулювання, що уможливлуватиме у майбутньому гармонійне поєднання інтересів підприємств і держави.